
*Reflectiekaarten werkzame elementen in de hulp
aan gezinnen met zware opvoedproblemen en
gezinnen met meervoudige en complexe
problemen*

Ervaringen van hulpverleners met de reflectiekaarten

Naam student:	Mariska Hoogeveen
Studentnummer:	S6168736
Masteropleiding:	Orthopedagogiek
	Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
	Rijksuniversiteit Groningen
Eerste begeleider:	Dr. J. Knot-Dickscheit
Tweede beoordelaar:	Dr. A. E. Zijlstra
Afstudeerperiode:	Juni 2025
Aantal woorden:	6985

Samenvatting

Hulpverlening aan gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP) is een belangrijk en uitdagend onderdeel van de jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning. Deze gezinnen hebben te maken met een opeenstapeling van problemen op meerdere levensgebieden, zoals psychische problematiek, verslaving, schulden en armoede of huisvestingsproblemen (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019, pp. 55–59). Hulpverleners proberen hun hulp af te stemmen op de wensen en behoeften van de gezinnen en de verschillende betrokken hulpverleningsinstanties. Om inzicht te krijgen of de geboden hulp daadwerkelijk de effectief werkzame elementen bevat, is het noodzakelijk om regelmatig op gestructureerde wijze te reflecteren (Evenboer, Reijneveld & Jansen, 2018; Benammar, 2005). Om deze reflectie te ondersteunen zijn in 2023 reflectiekaarten ontwikkeld, genaamd “Reflectiekaarten werkzame elementen in de hulp aan gezinnen met zware opvoedproblemen en gezinnen met meervoudige en complexe problemen”.

Dit mixed-methods onderzoek had als doel de ervaringen van hulpverleners met het gebruik van deze reflectiekaarten te verkennen. Middels een vragenlijst en verdiepende interviews zijn opgedane ervaringen geïnventariseerd. De meerderheid van de respondenten sprak een positieve waardering uit. De bevindingen suggereren dat de kaarten ondersteuning bieden bij het bevorderen van verdieping, het vergroten van regie en overzicht en het creëren van ruimte om stil te staan bij een hulpverleningsproces. Volgens de meerderheid van de ondervraagde hulpverleners dragen de reflectiekaarten bij aan het verbeteren van de aansluiting van de hulp bij de wensen, behoeften en problemen van gezinnen. Tevens bieden de reflectiekaarten zicht op de toepassing van werkzame elementen. Om deze noodzakelijke reflectie nog beter te kunnen ondersteunen wordt aanbevolen om meer prikkelende en open vragen toe te voegen.

Abstract

Care for families with multiple problems (FMP) is an important and challenging part of youth care and social support. These families have to deal with an accumulation of problems in several areas of life, such as psychological problems, addiction, debts and poverty or housing problems (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019, pp. 55–59). Practitioners try to tailor their help to the wishes and needs of the families and the various care agencies involved. In order to gain insight into whether the help offered actually contains the effective elements, it is necessary to reflect regularly in a structured manner (Evenboer, Reijneveld & Jansen, 2018; Benammar, 2005). To support this reflection, reflection cards were developed in 2023, called “Reflection card active elements in helping families with serious parenting problems and families with multiple problems”.

The aim of this mixed-methods study was to explore the experiences of practitioners with the use of these reflection cards. Experiences gained were inventoried by means of a questionnaire and in-depth interviews. The majority of respondents expressed a positive appreciation. The findings suggest that the cards offer support in promoting deepening, increasing control, overview and creating space to reflect on a care process. According to the majority of the surveyed practitioners, the reflection cards contribute to improving the connection of the help to the wishes, needs and problems of families. The reflection cards also provide insight into the application of active elements. To support this necessary reflection even better, it is recommended to add more stimulating and open questions.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
Abstract	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding en theoretische verkenning	4
Methode	9
Resultaten.....	13
Conclusie en discussie	23
Referenties	28
Bijlage 1 Vragenlijst.....	32
Bijlage 2 Interviewleidraad.....	41
Bijlage 3 Toestemmingsformulier deelname onderzoek.....	43
Bijlage 4 Toestemmingsformulier interview.....	44
Bijlage 5 Codeboek.....	45

Inleiding en theoretische verkenning

Gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP) hebben te maken met een opeenstapeling van verschillende problemen. Deze uit zich op meerdere domeinen (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019, p. 55) waarbij er sprake is van een negatieve onderlinge wisselwerking. Enerzijds spelen factoren binnen het gezin een rol, bijvoorbeeld kindfactoren, ouderfactoren en/of opvoedingsfactoren (Deković, Janssens & Van As, 2003; Verhoeven, Junger, Van Aken, Deković & Van Aken, 2007). Anderzijds spelen ook contextuele factoren zoals armoedige huisvesting, of sociaal ongunstige netwerkfactoren zoals conflicten of isolement een rol (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019, p. 61).

Hoewel hulpverleners in de dagelijkse praktijk een duidelijk beeld lijken te hebben van gezinnen met meervoudige en complexe problemen – ze beschrijven vaak dezelfde kenmerken van deze gezinnen (Richtlijn gezinnen met meervoudige en complexe problemen, 2020) -, is er geen eenduidige begripsomschrijving. Er is sprake van een zeer heterogene groep waarbij wel sprake is van een aantal overkoepelende kenmerken (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019, p. 71). Zo zijn de genoemde gezinsproblemen vaak intergenerationeel (Pannebakker et al., 2018) en worden gezinsleden veelal overstelpt door de grote hoeveelheid problemen waar ze mee te maken hebben. Betrokken hulpverleners ervaren gezinnen als ‘weerbarstig voor hulp’ (Ghesquière, 1993, p. 42): ouders zijn bijvoorbeeld moeilijk te bereiken, stellen geen duidelijke hulpvraag en hebben aanhoudende problemen die moeilijk te beïnvloeden zijn (Steketee & Spierings, 2012, p. 180). Een gangbare definitie is afkomstig van Baartman (1988) “Een multiprobleemgezin is een gezin van minimaal één ouder en één kind dat langdurig kampt met een combinatie van sociaaleconomische en psychosociale problemen”. De werkgroep die betrokken is bij de ontwikkeling van de Richtlijn Gezinnen met meervoudige en complexe problemen voegt hier de ‘weerbarstigheid voor hulp’, zoals beschreven door Ghesquière (1993), aan toe (Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming, z.d.). Vanwege de negatieve associaties die de term ‘multiprobleemgezinnen’ oproept, is bij de herziening van de richtlijn gekozen voor de term ‘Gezinnen met meervoudige en complexe problemen’. Deze naam werkt minder stigmatiserend en doet meer recht aan de complexiteit van de problemen waar gezinnen mee te maken hebben. In onderhavig onderzoek worden deze definitie en term gehanteerd.

Het exacte aantal gezinnen met meervoudige en complexe problemen in Nederland is onbekend (Holwerda et al., 2014). Door het ontbreken van een eenduidige definitie en de heterogeniteit van de groep zijn er alleen schattingen. Deze schattingen verschillen sterk van elkaar, afhankelijk van welke definitie wordt aangehouden. Volgens een schatting van het Nederlands Jeugdinstituut, die een ondergrens aanhoudt waarbij gezinnen ten minste drie jaar in zorg zijn, waren er in Nederland in 2017 ongeveer 36.500 gezinnen die te maken hadden met meervoudige problemen. Bij ruim 27.000 gezinnen betreft het meervoudige én complexe problemen (NJI, 2020). Hoewel die laatste groep niet heel groot is, kunnen de maatschappelijke kosten voor deze gezinnen hoog zijn (Aantal en kosten van multiprobleemgezinnen in Almelo, 2016; Van Hattum & Van Hal, 2015). Zo is in Almelo in 2016 geschat dat 174 gezinnen met meervoudige en complexe problemen gezamenlijk zorgen voor 19 miljoen euro gemeentelijke kosten per jaar (Aantal en kosten van multiprobleemgezinnen in Almelo, 2016). Per gezin betekent dit ruim 114.000 euro. In vergelijking met de gemiddelde gemeentelijke kosten van huishoudens in Almelo is dit nagenoeg vier keer zoveel.

Kenmerkend voor gezinnen met meervoudige en complexe problemen zijn de uitdagingen op het gebied van hulpverlening. De gezinnen kunnen een bovengemiddeld beroep doen op het aanbod en de kwaliteit van hulpverlening. Er wordt uitvoerige kennis, bekwaamheid en professionaliteit van de hulpverleners gevraagd (Richtlijn Gezinnen met meervoudige en complexe problemen, 2020). Ondanks dat de gezinnen vanuit de Jeugdwet het recht hebben op goede en effectieve hulp (Wettenbank, 2016) werkt de hulpverlening bij deze gezinnen vaak onvoldoende effectief (Al et al., 2012, geciteerd in Visscher et al., 2022). Het effect van interventies op opvoedingsvermogen en gezinsfunctioneren in het algemeen is vaak klein (Holwerda et al., 2014).

In tussentijd blijft het aantal interventies in de Databank Effectieve Interventies (DEI) op jaarbasis toenemen (Visscher, Evenboer, Knot-Dickscheit, Veerman, Van Yperen, Sondeijker, Scholte, Van Dam, Reijneveld & Jansen, 2020a). Erkende interventies voor GMCP zijn bijvoorbeeld ‘Families First’ en Intensieve Ambulante Gezinsbehandeling (IAG) (NJI, 2020; Visscher et al., 2022). Hoewel er steeds nieuwe interventies bij komen lijken de interventies in de kern hetzelfde te bieden (Visscher, Jansen, Evenboer, Van Yperen,

Reijneveld & Scholte, 2020c). Visscher en collega's (2020a) hebben met behulp van een taxonomie de overkoepelende kenmerken en verschillen van deze interventies systematisch geanalyseerd. Hierbij werd onderscheid gemaakt tussen inhoudelijke elementen en structuurelementen. Onder inhoudelijke elementen worden technieken verstaan zoals 'Inventariseren en ordenen van informatie', 'Planning en evaluatie', 'Werken aan verandering', en 'Leren van opvoedingsvaardigheden'. Structuurelementen zijn gericht op duur en intensiteit van de interventie of bijvoorbeeld de mate van bereikbaarheid van hulpverleners (Visscher et al., 2020a). Uit het onderzoek bleek dat de interventies voor GMCP aanzienlijke overlap vertoonden, met name op de inhoudelijke elementen (Visscher et al., 2020c). De ontwikkelde taxonomie heeft bijgedragen aan een beter inzicht in de werkzame elementen van deze interventies voor GMCP. Ondanks het toegenomen inzicht in deze werkzame elementen en de voortdurende uitbreiding van interventies blijft er een aanzienlijke groep gezinnen bij wie de geboden hulp tot onvoldoende effect leidt (Visscher et al., 2022).

Er bestaan meerdere mogelijke verklaringen voor deze discrepantie. Ten eerste blijkt uit onderzoek dat interventies voornamelijk gericht zijn op ouders, waardoor de problemen van het kind minder aandacht krijgen (Tausendfreund et al., 2015; Visscher, Evenboer, Scholte et al., 2020b). Ten tweede geeft onderzoek van Visscher en collega's (2022) aan dat interventies regelmatig onvoldoende zijn afgestemd op de behoeften van de gezinnen. Ten derde blijkt dat de inhoud van de geboden zorg in de praktijk frequent afwijkt van de grondig beschreven interventies (Fixsen et al., 2005, in Visscher et al., 2020b). Hierdoor worden de interventies niet optimaal benut. Deze afwijkingen van interventies kunnen deels worden verklaard vanuit de veranderende behoeftes en problemen van GMCP (Goense et al., 2016). Daarnaast kunnen tijdsdruk en financiële beperkingen ook een rol spelen in de mate waarin interventies in hun oorspronkelijke vorm worden uitgevoerd (Weisz, Ng, & Bearman, 2014).

Om het perspectief van GMCP meer centraal te kunnen stellen en om inzicht te krijgen of de toegepaste hulp daadwerkelijk de effectief werkzame elementen bevat, is het noodzakelijk om regelmatig op gestructureerde wijze te reflecteren (Evenboer, Reijneveld & Jansen, 2018; Benammar, 2005). Reflecteren draait om het verkrijgen van inzicht in eigen handelen; welke keuzes heeft een hulpverlener gemaakt en op basis waarvan? Het doel

hiervan is om gefundeerde en doordachte keuzes te kunnen maken als professional. Als dit een continu proces wordt, bereiken hulpverleners een hoger niveau van abstractie in hun denkproces (Benammar, 2005). Vooral bij complexe casuïstiek, zoals bij GMCP, is het van wezenlijk belang dat er structureel aandacht is voor gezamenlijk leren op verschillende niveaus zodat de kwaliteit van zorg aan deze gezinnen gewaarborgd kan worden (Evenboer, 2024). Naast dat reflectie binnen werkbegeleiding, intervisie of supervisie daaraan kan bijdragen, is het bij het werken met GMCP extra belangrijk om te reflecteren op de samenwerking tussen professionals rondom een gezin. Hierdoor blijft de focus niet enkel gericht op het handelen van de hulpverlener zelf maar is er ook aandacht voor het verbeteren van de samenwerking en de communicatie tussen de hulpverleners. Juist bij deze gezinnen zijn er doorgaans veel verschillende hulpverleners betrokken (Van Hattum & Van Hal, 2015). Een goede onderlinge samenwerking is nodig om de kwaliteit van de hulpverlening te optimaliseren en het perspectief van deze gezinnen meer centraal te kunnen stellen (Evenboer et al., 2018; Van Hattum & Van Hal, 2015).

Om hulpverleners te ondersteunen in deze reflectie zijn er eind 2023 reflectiekaarten voor professionals ontwikkeld binnen een ZonMw project, genaamd; ‘Reflectiekaarten werkzame elementen in de hulp aan gezinnen met zware opvoedproblemen en gezinnen met meervoudige en complexe problemen’. Het Expertisecentrum GMCP/RUG, de Kenniswerkplaats Jeugd Friesland, C4Youth, Windesheim Lectoraat Jeugd en het UMCG waren hierbij betrokken (Visscher & Knot-Dickscheit, 2024). Met deze reflectiekaarten kunnen professionals reflecteren op het gebruik van werkzame elementen. Dit vindt plaats aan de hand van vijf thema’s: 1) Inventarisatie van de situatie van het gezin, 2) Maken van een gezamenlijk plan, 3) Werken aan de doelen die zijn gesteld, 4) De samenwerkingsrelatie met het gezin en 5) Manier van werken. Omdat er nog geen informatie beschikbaar is of en hoe deze reflectiekaarten bijdragen aan het reflecteren op het gebruik van werkzame elementen, is onderhavig onderzoek hierop gericht. Vanwege het exploratieve karakter is het onderzoek verkennend opgezet. De centrale onderzoeksvraag is;

“Wat zijn de ervaringen van hulpverleners met de ‘Reflectiekaarten werkzame elementen in de hulp aan gezinnen met zware opvoedproblemen en gezinnen met meervoudige en complexe problemen’?”

Vanwege het ontbreken van informatie over wat het gebruik van de reflectiekaarten de hulpverleners oplevert bij GMCP, is huidig onderzoek hier specifiek op gericht. Door de eerste deelvraag open op te stellen wordt het exploratieve karakter van het onderzoek vergroot. Daarnaast wordt een gerichtere deelvraag ingezet om specifiek informatie te verkrijgen over de mate waarin de reflectiekaarten volgens hulpverleners bijdragen aan het aansluiten van de geboden hulp bij de wensen, behoeften en problemen van de gezinnen zelf. De derde deelvraag zal zich richten op de mate waarin de reflectiekaarten volgens de hulpverleners inzicht bieden in de toepassing van werkzame elementen in de praktijk. Deze functie vormt de kern van het ontwerp van de reflectiekaarten. Afsluitend is de laatste deelvraag gericht op suggesties en wensen die de hulpverleners mogelijk hebben na hun gebruikerservaringen. De deelvragen zijn na genoemde overwegingen dan ook als volgt geformuleerd:

- Wat levert het gebruik van de reflectiekaarten de hulpverleners op?
- In welke mate dragen de reflectiekaarten volgens hulpverleners bij aan het aansluiten van de geboden hulp bij de wensen, behoeften en problemen van gezinnen?
- In welke mate bieden de reflectiekaarten volgens hulpverleners inzicht in de toepassing van werkzame elementen in de praktijk?
- Welke wensen of suggesties hebben hulpverleners om de reflectiekaarten optimaal in te kunnen zetten?

Methode

Onderzoeksdesign

Onderhavig onderzoek maakte deel uit van een groter onderzoek naar ervaringen van hulpverleners en opleiders met de ‘Reflectiekaarten werkzame elementen in de hulp aan gezinnen met zware opvoedproblemen en gezinnen met meervoudige en complexe problemen’ (hierna genoemd: de reflectiekaarten) door de opleiding Orthopedagogiek van de Rijks Universiteit Groningen (RUG). Dit onderzoek richtte zich op de vragen wat het gebruik de hulpverleners oplevert, in welke mate de reflectiekaarten bijdragen aan het aansluiten van de geboden hulp bij de wensen, behoeften en problemen van gezinnen en in welke mate de reflectiekaarten volgens hulpverleners inzicht bieden in de toepassing van werkzame elementen in de praktijk. Tevens werd in kaart gebracht welke wensen en suggesties respondenten aandroegen om de reflectiekaarten te optimaliseren. Om gericht informatie op te halen van een zo groot mogelijke groep gebruikers is een vragenlijst ontworpen voor opleiders en hulpverleners (Zie bijlage 1). Dit onderzoek richtte zich enkel op de input van hulpverleners. Om de opgedane informatie over de ervaringen van deze hulpverleners meer verdieping te geven en beter te kunnen interpreteren zijn er aanvullend interviews gehouden (Zie bijlage 2 voor interviewleidraad). Door deze methoden te combineren is er sprake van een mixed-methods onderzoek. De kwantitatieve gegevens die met de vragenlijsten is opgehaald is gecombineerd met kwalitatieve informatie vanuit de interviews. Hierdoor kon tot een dieper begripsniveau gekomen worden dan met één van deze methoden behaald zou kunnen worden (Mertens, 2023, p. 2).

Populatie en steekproef

De onderzoekspopulatie betrof hulpverleners die werken met interventies voor GMCP binnen jeugdhulporganisaties verspreid door heel Nederland. Zowel opleiders als hulpverleners hebben begin 2024 de betreffende reflectiekaarten aangeschaft. Bij de aanschaf hebben zij contactgegevens verstrekt zodat zij door de onderzoekers benaderd konden worden om opgedane ervaringen met de reflectiekaarten te delen. De betrokken thesisbegeleiders vanuit de RUG hebben per e-mail vragenlijsten verspreid onder 166 hulpverleners en opleiders. Bij 12 van deze 166 mailadressen kwam een foutmelding retour. De 154 bereikte hulpverleners en opleiders leverden in totaal 52 respondenten op. Van deze

52 respondenten vielen 26 (50%) in het eerste deel van de vragenlijst af waarin toestemming werd gevraagd voor deelname aan het onderzoek en om de persoonsgegevens te mogen verwerken (Zie bijlage 3). Van de overige 26 respondenten waren 19 hulpverlener. Hiervan beantwoordden 16 hulpverleners de vraag in welke setting voornamelijk werd gewerkt, de andere drie braken de vragenlijst zodanig vroeg af dat hun input niet meegenomen kon worden in dit onderzoek. De 16 overgebleven hulpverleners werkten in acht verschillende provincies verspreid over Nederland. Hiervan waren vier ouder dan 50 jaar, negen van deze respondenten waren tussen de 41 en 50 jaar en drie respondenten vielen in de categorie 26 tot 40 jaar. Van deze 16 hebben drie hulpverleners in de vragenlijst aangegeven mee te willen werken aan het verdiepende interview. Twee hulpverleners hebben daadwerkelijk meegewerkt aan het interview. Er is getracht dit aantal te vergroten door een extra mail uit te doen naar alle respondenten met de vraag of er meer mensen mee wilden werken aan het interview. Dit heeft geen extra respondenten opgeleverd. Vanwege het exploratieve karakter van het onderzoek werd dit beperkte aantal respondenten als voldoende beschouwd.

Onderzoeksinstrumenten

In Qualtrics is door twee Masterstudenten Orthopedagogiek een online vragenlijst ontwikkeld (Zie bijlage 1). Deze startte met een uitleg en een toestemmingsverklaring. Deel 1 omvatte een inventarisatie van achtergrondkenmerken (leeftijd en vanuit welke rol de vragenlijst werd ingevuld; hulpverlener versus opleider). Hierin werd tevens getoetst of de reflectiekaarten daadwerkelijk gebruikt werden door de hulpverlener. Deel 2 richtte zich op het gebruik van de reflectiekaarten en het doel van deze inzet. Hierbij werd doorgevraagd op het gebruik van specifieke thema's die de kaarten bevatten; 'Inventarisatie van de situatie in het gezin', 'Maken van een gezamenlijk plan', 'Werken aan de doelen die zijn gesteld', 'De samenwerkingsrelatie met het gezin' en 'Manier van werken'. Deel 3 was gericht op het onderzoeken van de ervaringen van hulpverleners met de reflectiekaarten en wat het opleverde. De vragenlijst werd afgesloten met de vraag over eventuele bereidheid tot deelname aan een verdiepend interview.

Aanvullend op de vragenlijst is een interviewleidraad ontwikkeld (Zie bijlage 2). Het eerste deel richtte zich met name op het doel en de vorm waarin de reflectiekaarten daadwerkelijk gebruikt zijn. Voorbeelden werden uitgevraagd zodat er meer zicht kwam op

de concrete toepassing in de praktijk. Om de opgedane informatie uit de vragenlijst verdieping te geven is het tweede deel van de leidraad gepersonaliseerd. Dit deel heeft zich gericht op wat het gebruik van de reflectiekaarten de hulpverleners opleverde. Zo werd bij reactie “inzicht in eigen handelen” in de vragenlijst tijdens het interview doorgevraagd naar een concreet voorbeeld. Daarnaast werd besproken hoe de reflectiekaarten van betekenis konden zijn op het aansluiten van de geboden hulp bij de wensen, behoeften en problemen van GMCP en het toepassen van werkzame elementen. Door deze gepersonaliseerde interviewleidraad kon dieper ingegaan worden op persoonlijke ervaringen en eventuele suggesties voor de toekomst.

Procedure

Onderhavig onderzoek is goedgekeurd door de Ethische Commissie van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen (PED-2324-S-0084). Hulpverleners waarvan bekend was dat zij de reflectiekaarten hadden aangeschaft ontvingen van de onderzoekers een mail met informatie over het onderzoek. Het belang van het onderzoek werd in deze mail beschreven en afsluitend werd de vraag gesteld of zij wilden deelnemen aan het onderzoek. Hierbij werd een link toegevoegd naar de vragenlijst in Qualtrics. Aan het einde van de vragenlijst werden deelnemers gevraagd of zij bereid waren deel te nemen aan een verdiepend interview. Na toestemming werd door de Masterstudenten via de mail contact opgenomen om een afspraak te plannen voor het interview. De interviews werden online afgenomen via Microsoft Teams en, na verkregen toestemming van de respondenten (Zie bijlage 4), opgenomen voor de transcriptie en analyse. Voor zowel de transcriptie als de thematische analyse werd gebruik gemaakt van de software Atlas.ti.

Op 31 januari 2025 is de vragenlijst door middel van email met een link naar Qualtrics verstuurd. Met een tussentijdse extra herinnering werd op 22 februari de dataverzameling middels de vragenlijst voltooid. Aanvullende interviews vonden plaats in de periode van 27 februari tot en met 12 maart. Vanwege het beperkt aantal hulpverleners dat zich had aangemeld voor een verdiepend interview is er begin maart nog een extra mail verzonden om meer respondenten te werven. Dit heeft geen extra respondenten opgeleverd.

In de eerste week van de dataverzameling werd een hoge mate van uitval opgemerkt in het eerste deel van de vragenlijst. Van de 22 respondenten gaven 9 geen toestemming voor deelname aan het interview of het bewaren van de persoonsgegevens. Om de kans op volledig ingevulde vragenlijsten te vergroten zijn het toestemmingsformulier en de plek van de vragen omtrent toestemming aangepast. Deze werden op de laatste pagina geplaatst. Na deze aanpassing bleef er alsnog sprake van een beperkt aantal respondenten dat de vragenlijst volledig voltooide.

Analyse en interpretatie

Voor de analyse van de gegevens uit de vragenlijsten en de interviews is het kader van Braun en Clarke (2006) aangehouden. Dit is een kwalitatieve, thematische analyse bestaande uit zes stappen: vertrouwd raken met de data, initiële codes opstellen, zoeken naar thema's, beoordelen van de thema's, definiëren en benoemen van thema's en het maken van een rapport. Er is gekozen voor een thematische analyse zodat er een rijk en gedetailleerd verslag van gegevens kon worden opgeleverd.

Op basis van de geformuleerde deelvragen, de interviewleidraad en de vragenlijsten is een eerste codeboek opgesteld. In de doorontwikkeling van dit codeboek is gebruik gemaakt van de input van de respondenten (Zie bijlage 5). Door deze werkwijze ontstond een combinatie van deductief en inductief coderen.

Om de gegevens uit zowel de vragenlijsten als ook de interviews effectief te kunnen combineren is de data van beide instrumenten gebundeld in Atlas.ti. De overeenkomstige (sub-) codes konden op deze wijze inzichtelijk worden gemaakt. Na het coderen zijn de thema's 'Professionaliseren', 'Gebruikersgemak' en 'Tekortkomingen' tot stand gekomen.

Resultaten

Achtergrondkenmerken respondenten

Zoals weergegeven in Tabel 1, valt het grootste deel (56%) van de 16 respondenten in de leeftijdscategorie 41-50 jaar. De respondenten werken verspreid over acht provincies in Nederland; de provincies Friesland en Noord-Brabant zijn het meest genoemd. Qua werksetting hebben twaalf respondenten (75%) aangegeven in de ambulante ondersteuning te werken. Als meest gebruikte interventie is IAG genoemd (25%), ook werd MST tweemaal aangegeven. De meerderheid van de respondenten (63%) heeft de kaarten enkele keren gebruikt sinds ze zijn verstrekt. Twee respondenten hebben de kaarten nog niet gebruikt.

Tabel 1

Achtergrondkenmerken respondenten

	n	%
Leeftijd		
18-25	0	0
26-40	3	19
41-50	9	56
50 jaar en ouder	4	25
Werkzaam in provincie		
Drenthe	2	13
Friesland	3	19
Gelderland	2	13
Groningen	2	13
Noord Brabant	3	19
Noord Holland	1	6
Overijssel	2	13
Utrecht	1	6
Werksetting		
Ambulante ondersteuning	12	75
GGZ	2	13

Gehandicaptensector	1	6
Gemeente	1	6
Meest gebruikte interventie		
IAG	4	25
MST	2	13
MDFT	1	6
Gezin Centraal	1	6
Families First	1	6
Anders	7	44
Gebruik van reflectiekaarten		
Nog niet	2	13
Eenmalig	3	19
Enkele keren sinds aangeschaft	10	63
Dagelijks	1	6
Totaal aantal Respondenten	16	100

Interviewrespondenten

Voor de verdiepende interviews hebben zich aanvankelijk drie hulpverleners aangemeld, van wie er twee daadwerkelijk hebben gereageerd op het verzoek tot het plannen van een afspraak. Beide respondenten beschikten over ervaring met het gebruik van de reflectiekaarten. De eerste geïnterviewde (R9) behoorde tot de leeftijdscategorie 41-50 jaar en was werkzaam in de ambulante ondersteuning in de provincie Groningen. Zij maakte in haar werk voornamelijk gebruik van de interventies IAG en MDFT. Zij had enkele malen gebruik gemaakt van de reflectiekaarten. De tweede respondent (R12) viel eveneens binnen de leeftijdscategorie 41-50 jaar. Zij was werkzaam als gedragswetenschapper in de provincie Noord-Brabant en werkte voornamelijk in de ambulante ondersteuning, waarbij met name gewerkt werd met de IAG methodiek. Zij had eveneens enkele malen gebruik gemaakt van de reflectiekaarten.

Deelvraag 1: Wat levert het gebruik van de reflectiekaarten de hulpverleners op?

Weergave van de resultaten

Op basis van de gegevens afkomstig uit de open vragen en de verdiepende interviews zijn zowel positieve effecten als verbeterpunten (zie deelvraag 4) ten aanzien van het gebruik van de reflectiekaarten naar voren gekomen. In de vragenlijst gaven 13 van de 16 respondenten aan positieve opbrengsten te ervaren. De overige drie respondenten hebben geen opbrengsten ingevuld. De positieve opbrengsten zijn gecategoriseerd onder de hoofdcategorie 'Opbrengsten' met de sub-codes 'Overzicht' (N=4), 'Regie' (N=6), 'Verdieping' (N=7) en 'Stilstaan' (N=6). Door één van de 13 respondenten die positieve opbrengsten noemde in de vragenlijst werd tijdens het interview aangegeven dat de reflectiekaarten 'Niets nieuws' hadden geboden (N=1).

Verdieping

Bij de positieve opbrengsten van de reflectiekaarten werd 'Verdieping' het meest genoemd door de respondenten (R2, R4, R6, R9, R11, R12, R15). Dit betrof zowel het verkrijgen van inzicht in het eigen handelen als ook inzicht in de samenwerking met anderen. Zo gaf R2 aan meer inzicht te hebben verkregen in eigen handelen en in het handelen in de samenwerking met het gezin. R6 gaf aan dat "therapeuten gericht kunnen reflecteren op hun eigen handelen en inzicht krijgen hoe hun handelen invloed heeft op de kwaliteit". R15 rapporteerde dat specifieke vragen op de kaarten nieuwe inzichten hadden opgeleverd. Ook R12 gaf aan dat er specifieke kaarten waren die hebben geleid tot nieuwe inzichten. Zij merkte tijdens het verdiepende interview op dat sommige kaarten meer aanleiding gaven tot gesprek en reflectie dan het andere kaarten. Deze respondent ondervond aanzienlijke verschillen tussen de kaarten, voornamelijk als gevolg van de mate van openheid in de vraagstelling. Vooral vragen die ingingen op de beleavingswereld van het gezin vond zij interessant. Door de open vragen die haar participanten bij casuïstiek besprekingen meer prikkelden tot nadenken ervoer zij de reflectiekaarten als ondersteunend aan het beoogde reflectieproces.

Regie

Zes respondenten (R4, R6, R7, R8, R9, R14) gaven aan meer ‘Regie’ te ervaren door het gebruik van de reflectiekaarten. Zij omschreven dit met termen als ‘kader’, ‘handvatten’ en ‘sturing’. Zo benoemde R4 dat de reflectiekaarten het gesprek over specifieke onderwerpen concreter maakten en R7 benadrukte dat de reflectiekaarten gerichte vragen opleverden “die goed passen bij de IAG methodiek”. R9 vulde tijdens het interview aan dat de reflectiekaarten kaders gaven die hielpen bij het verhelderen van een proces; “Want soms is eigen worsteling of vraag nog niet helemaal duidelijk en deze kaarten geven richting”. Ze benoemde dat het zien van de kaartjes en de categorieën haar input gaf voor een denkrichting. De kaarten ondersteunden haar om in te zoomen op vragen van zichzelf of het gezin. Hierdoor kwam ze op andere inzichten dan dat ze zonder kaarten zou hebben bedacht. “Het geeft meer duidelijkheid over waar je als hulpverlener meer of minder van kunt doen in contact met de cliënt”.

Stilstaan

Eveneens zes respondenten (R4, R7, R9, R12, R13, R15) gaven aan dat de reflectiekaarten bijdroegen aan het bewust ‘Stilstaan’ bij een hulpverleningsproces. R7 verwoordde het in de vragenlijst als; “Stilstaan bij het proces met het gezin. En stilstaan bij je eigen (reflectie) hulpverlenersproces”. R13 beschreef; “Het momenten om er bij stil te staan”. Tijdens het interview benoemde R12 tevens dat bepaalde kaarten “uitnodigen tot even stilstaan”.

Overzicht

Vier respondenten (R8, R9, R12, R14) meldden in de vragenlijst dat de reflectiekaarten hielpen bij het creëren van ‘Overzicht’. R8 schreef dat de reflectiekaarten “een helder overzicht van de belangrijke thema’s” boden terwijl R14 de kaarten beschreef als “een gestructureerde manier om te reflecteren”. Tijdens het verdiepende interview gaf R9 aan dat de kaarten er voor zorgden dat “je ook een beetje uit een soort tunnelvisie gehaald wordt”. De kaarten hielpen haar bij het verhelderen van een proces en gaven volgens haar duidelijkheid. R12 benoemde ‘Overzicht’ door tijdens het interview te vertellen dat de kaarten structuur boden aan de reflectie en als een soort van checklist konden fungeren,

waarmee hulpverleners konden nagaan of zij de juiste doelen nastreefden en de juiste personen betrokken.

Niets nieuws

Hoewel respondenten dus overwegend positief waren over de opbrengsten van de reflectiekaarten, bleek uit de interviews dat deze niet voor iedereen even vernieuwend waren. Eén respondent (R12) gaf naast positieve eigenschappen die ze meldde in de vragenlijst, tijdens het verdiepende interview aan dat de reflectiekaarten niet tot diepe inzichten had geleid. Waar zij in de vragenlijst alleen kort beschreef dat de kaarten “redelijk procesmatig en statisch waren” benoemde zij in het verdiepende interview dat zij een groot verschil ervoer tussen de kaarten. Zo beschouwde zij de vraag “Kom je gemaakte afspraken na en doe je wat je zegt?” als een “open deur”. Ze gaf aan dat zij en haar collega’s als team al goed waren getraind in gezinsgericht werken, waardoor bepaalde vragen voor hen weinig nieuwe inzichten boden. Ze merkte echter op dat de reflectiekaarten mogelijk wél meerwaarde kunnen hebben voor beginnende hulpverleners.

Deelvraag 2: In welke mate dragen de reflectiekaarten volgens hulpverleners bij aan het aansluiten van de geboden hulp bij de wensen, behoeften en problemen van gezinnen?

Beoordelingen volgens respondenten

Uit de analyse van de vragenlijst bleek dat een meerderheid van de respondenten (R2, R3, R4, R6, R7, R9, R10, R11, R12) het eens was met de stelling “Door de reflectiekaarten te gebruiken krijg ik beter zicht op of de hulp goed aansluit bij wensen, behoeften en problemen van gezinnen”. Eén respondent (R8) was het hier zeer mee eens en drie respondenten (R13, R14, R15) stemden neutraal. Drie respondenten hebben deze vraag niet beantwoord (R1, R5, R16) (Zie tabel 2).

Tabel 2

Stelling: Door de reflectiekaarten te gebruiken krijg ik beter zicht op of de hulp goed aansluit bij de wensen, behoeften en problemen van gezinnen

Mate van instemming	Aantal respondenten
Zeer oneens	0
Oneens	0
Neutraal	3
Mee eens	9
Zeer mee eens	1
Geen reactie	3
Totaal	16

De data uit de interviews gaven een beperkte verdieping op deze beoordelingen. R9 gebruikte vooral algemene omschrijvingen; “Ik hoop dat op het moment dat je goed aansluit bij degene die de casus inbrengt... en die zich goed geholpen voelt tijdens het gebruik van die kaart, dat dat ook weer een positieve uitwerking heeft op de gezinnen. Hoe meer je elkaar kunt ondersteunen, hoe meer uiteindelijk, hopelijk, ook de cliënt dat gaat merken”. R12 gaf aan dat er een aantal kaarten waren die op het gebied van de wensen en behoeften een diepere laag kunnen raken. Wel ervoer deze respondent de kaarten als “vrij breed”. “Ik zou een volgende keer dat ik ze gebruik een voorselectie maken”. Een vraag die relevant werd genoemd was bijvoorbeeld ‘Weet je voldoende over wat de verwachtingen van de

verschillende gezinsleden zijn van de hulp en wat ze willen bereiken?’ Deze vraag werd als waardevol ervaren in de “verwachtingsmanagement” tussen gezin en hulpverlener. Ook de kaart ‘Is de samenwerkingsrelatie met het gezin gelijkwaardig? Ervaart het gezin dit ook zo?’ werd interessant bevonden.

Deelvraag 3: In welke mate bieden de reflectiekaarten volgens hulpverleners inzicht in de toepassing van werkzame elementen in de praktijk?

Waardering van de reflectiekaarten per thema

In de vragenlijst hebben 14 van de 16 respondenten alle vijf thema's van de reflectiekaarten beoordeeld op wat het heeft opgeleverd. De beoordelingen zijn in Tabel 3 weergegeven. Het gemiddelde van alle beoordelingen was 3,69. De standaarddeviatie hierbij was 0,73.

Tabel 3

Opbrengsten van reflectie binnen de specifieke thema's

	Inventarisatie van de situatie van het gezin	Maken van een gezamenlijk plan	Werken aan de doelen die zijn gesteld	De samenwerkingsrelatie met het gezin	Manier van werken
R1	-	-	-	-	-
R2	4	3	4	4	4
R3	3	3	3	3	3
R4	2	2	2	2	2
R5	-	-	-	-	-
R6	4	4	4	5	4
R7	4	4	3	4	2
R8	4	4	4	5	4
R9	4	4	4	4	4
R10	4	4	4	4	4
R11	4	4	4	4	4
R12	4	4	4	4	4
R13	4	4	3	4	4
R14	4	2	3	5	2
R15	4	4	4	4	4
R16	4	4	4	4	4

Legenda: 1= Levert helemaal niets op, 2= Levert een beetje op, 3= Neutraal, 4= Levert wel wat op, 5= Levert zeer veel op

In totaal zijn de thema's acht keer beoordeeld met een 2 (levert een beetje op), waarvan vijf keer door één respondent (R4). Beoordeling 3 (neutraal) werd negen keer gegeven, waarvan 4 keer bij het thema 'Werken aan de doelen die zijn gesteld'. Beoordeling

4 (levert wel wat op) werd 50 keer gegeven, verspreid over de vijf thema's. 3 Keer is een thema beoordeeld met een 5 (levert zeer veel op), alle keren betrof dit het thema 'Samenwerkingsrelatie met het gezin'. Geen enkele respondent gaf een beoordeling van 1 (levert helemaal niets op).

Aanvullingen vanuit interviews

In de verdiepende interviews kwam aanvullende informatie naar voren over de bijdrage van de reflectiekaarten in de toepassing van werkzame elementen in de praktijk. Ondanks het beperkte gebruik van de kaarten door R9, merkte zij op dat de 'inbrengende hulpverlener' zich tijdens reflectiemomenten bewuster leek te worden van elementen die in de hulpverlening waren toegepast.

R12 benoemde dat zij zich kon voorstellen dat de reflectiekaarten vooral voor beginnende professionals een ondersteunende rol zouden kunnen vervullen. Zij gaf als voorbeeld dat het als een "helpende checklist" kon dienen om te onderzoeken welke werkzame elementen al werden ingezet tijdens een hulpverleningstraject. Volgens deze respondent zou een hulpverlener de reflectiekaarten op deze wijze ook individueel kunnen inzetten als een soort van checklist voor zichzelf. "Op deze wijze kan iemand ontdekken; Hoe ben ik nou bezig met de doelen? Wie betrek ik allemaal? Ben ik me voldoende bewust van de evaluatiemomenten?" De reflectiekaarten werden door haar met name als waardevol beschouwd voor startende hulpverleners of voor hulpverleners "die werken met minder complexe doelgroepen".

Deelvraag 4: Welke wensen of suggesties hebben hulpverleners om de reflectiekaarten optimaal in te kunnen zetten?

De helft van de respondenten (N= 8) heeft in de vragenlijst wensen of suggesties ter verbetering aangegeven. De andere helft (N=8) heeft geen reactie gegeven. De reacties zijn gebundeld in Tabel 4. Onder meer de wens naar visuele ondersteuning en een kleiner formaat van kaarten kwamen als nieuwe inzichten naar voren.

Tabel 4

Wensen en suggesties ter verbetering

Respondent	Wens of suggestie
R1	-
R2	Ik zou het fijn vinden als er visuele ondersteuning zou zijn bij de vragen.
R3	-
R4	Het zou helpend zijn als het open vragen zullen zijn.
R5	-
R6	-
R7	De kaarten en het doosje had ook de helft kleiner kunnen zijn.
R8	Het uitvragen van trauma gerelateerde klachten bij aanvang van een traject.
R9	Wellicht het thema veiligheid: stil staan bij veiligheid in het gezin, en of daar voldoende zicht op is of informatie over is verkregen (en in gesprek is gebracht); maar ook eigen gevoel van veiligheid van de hulpverlener.
R10	Ik hoop dat er ook een dergelijke tool ontwikkeld kan worden voor gezinnen waarin complexe scheidingsproblematiek op de voorgrond staat.
R11	-
R12	Iets prikkelendere vraagstelling, diepgang aanbrengen.
R13	Nog meer familie vragen wie kan helpen
R14	-
R15	-
R16	-

Respondent 9 lichtte haar wens rondom het thema veiligheid in het interview toe. Vanuit haar huidige werkzaamheden miste zij het inwinnen van informatie rondom het thema veiligheid. Respondent 12 gaf tijdens het interview aan dat zij voor de begeleiding van “complexere casussen” of wanneer meer verdieping gewenst was, de voorkeur gaf aan reflectiekaarten die gericht zijn op een specifieke methodiek.

Conclusie en discussie

Sinds de ontwikkeling van de ‘Reflectiekaarten werkzame elementen in de hulp aan gezinnen met zware opvoedproblemen en gezinnen met meervoudige en complexe problemen’ in 2023 is er tot op heden slechts in beperkte mate inzicht verkregen in de ervaringen van de gebruikers. Het doel van onderhavig onderzoek was daarom om zicht te krijgen op de ervaringen van hulpverleners met deze reflectiekaarten.

Het gebruik van de reflectiekaarten blijkt de bereikte hulpverleners waardevolle opbrengsten op te leveren: verdieping, regie, overzicht en de mogelijkheid om stil te staan bij een hulpverleningsproces. Slechts één van de respondenten heeft aangegeven dat de kaarten ‘niets nieuws’ opleveren. Volgens de meerderheid van de ondervraagde hulpverleners dragen de reflectiekaarten bij aan het verbeteren van de aansluiting van de hulp bij de wensen, behoeften en problemen van GMCP. Tevens kan worden geconcludeerd dat de reflectiekaarten volgens de respondenten in meer of mindere mate zicht bieden in de toepassing van werkzame elementen in de praktijk. Deze reflectie is belangrijk om gefundeerde en doordachte keuzes te kunnen maken (Evenboer, Reijneveld & Jansen, 2018; Benammar, 2005).

Naast de gemelde positieve effecten zijn er ook suggesties aangedragen door de respondenten. Deze richten zich zowel op inhoudelijke verdieping als praktische aanpassingen. Er is met name vraag naar meer kaarten met open vraagstellingen en prikkelendere vragen. De strategie in het stellen van reflectieve vragen is van groot belang voor het versterken van kritische reflectie en het verlenen van betekenis aan ervaringen in de praktijk (Tsangaridou & Polemitou, 2015). Open vragen roepen meer betrokkenheid en motivatie op. Dit is te verklaren vanuit de zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan. Er is een sterk verband tussen de mate waarin basisbehoeften autonomie en competentie en verbondenheid worden vervuld en intrinsieke motivatie (Deci & Ryan, 2000). Open vragen zoals “Hoe laat je merken dat je oprecht geïnteresseerd bent in de verschillende gezinsleden?” geven deelnemers ruimte om hun eigen gedachten en gevoelens te uiten. Dit stimuleert een gevoel van autonomie over een leerproces, wat motivatie om deze gedachten en gevoelens te uiten vergroot. Door open vragen te stellen die gericht zijn op succes-

ervaringen of leerpunten worden deelnemers geholpen om inzicht te krijgen in hun eigen groei. Dit kan gevoel van competentie versterken. Daarnaast tonen open vragen oprechte interesse in het perspectief van deelnemers. Dit draagt bij aan verbondenheid, omdat de ander zich gehoord en serieus genomen kan voelen. Met name door reflectie in groepen kan dit gevoel van onderlinge verbondenheid worden vergroot (Niemiec & Ryan, 2009).

Een paradox van reflectie is dat creatief denken vooral wordt gestimuleerd door “oefeningen die heel strak gestuurd worden” (Benammar, 2004, p. 4). De onderzochte reflectiekaarten blijken deze structuur te bieden. De kaarten worden door de bereikte hulpverleners gewaardeerd als hulpmiddel voor het structureren van reflectieprocessen, al blijkt de *gebruiksvriendelijkheid* als wisselend ervaren te worden: Ervaren hulpverleners ervaren sommige vragen als te voor de hand liggend.

Sterke punten en beperkingen van het onderzoek

Een sterke factor van dit onderzoek is de keuze van de methode. Waar de vragenlijsten hebben uitgenodigd tot beknopte reacties van gebruikers van de reflectiekaarten, hebben de interviews meer toelichting gebracht op de gegevens. De interviews waren een belangrijk middel om door te kunnen vragen naar belevingen en achterliggende redenen van gegeven beoordelingen. Tevens konden nuances beter worden aangebracht. Een tweede sterke factor is de semigestructureerde wijze van het afnemen van de interviews. Elke interviewleidraad is gepersonaliseerd. Hierdoor is een duidelijke basis met doelgerichte vragen gecombineerd met ruimte voor het verkennen van persoonlijke ervaringen en wensen of suggesties. Een derde sterke factor is de focus die is aangebracht in dit onderzoek. Door tijdens de onderzoeksprocedure te filteren op de input van hulpverleners, kon er een concreter antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag dan wanneer de input van opleiders zou worden meegenomen. Afsluitend is een sterk punt van dit onderzoek dat kennis vanuit de bestaande literatuur is samengebracht met recente ervaringen van hulpverleners in de praktijk. Op deze wijze wordt er een brug geslagen tussen kennis en praktijk.

Vanwege de kleine steekproef ($N=16$) moet er rekening mee worden gehouden dat de onderstaande conclusies niet representatief zijn voor de volledige gebruikerspopulatie. Er is tijdens het onderzoeksproces geen punt bereikt van *saturatie*, het punt waarop geen nieuwe informatie wordt verkregen (Dworkin, 2024). Een eerste beperking is dan ook dat de uitkomsten niet kunnen worden gegeneraliseerd. Zowel bij de verspreiding van de vragenlijsten als bij het werven van deelnemers voor de interviews is er getracht om door middel van extra uitnodigingen via de mail meer respondenten te werven. Helaas heeft dit niet tot het gewenste effect geleid. Een tweede beperking is het hoge aantal uitvallers bij de vragenlijsten. In het eerste deel van de vragenlijst viel 50% van de respondenten af. Dit is beduidend meer dan het verwachte percentage van 10%, dat vaak voorkomt bij online vragenlijsten (Hoerger, 2010). Mogelijkerwijs is er een verband met de plaats in de vragenlijst waar respondenten werden gevraagd om toestemming voor deelname aan het onderzoek en het interview. Tijdens de procedure is de plaats van deze vragen derhalve meer uit elkaar gehaald. Een derde beperking van het onderzoek is dat de gebruikte vragenlijst door de onderzoeker zelf is opgesteld. Deze vragenlijst is niet gevalideerd in eerder onderzoek, waardoor de betrouwbaarheid en validiteit niet is bewezen.

Implicaties en aanbevelingen

Ondanks de kleine schaal levert dit onderzoek toch een belangrijke boodschap op: Met de ontwikkeling van de reflectiekaarten is tegemoet gekomen aan een behoefte van hulpverleners. Een behoefte om op gestructureerde wijze stil te kunnen staan en verdieping aan te brengen (deelvraag 1) waardoor professionele groei wordt gestimuleerd. De uiteenlopende wensen die respondenten in het onderhavige onderzoek hebben geuit, benadrukken dat verdere ontwikkeling van de reflectiekaarten gewenst is om nog beter aan te sluiten bij de hulpverleners die werken met GMCP. Hierbij wordt het aangeraden om weloverwogen keuzes te maken alvorens de suggesties toe te passen. Het opstellen van meer open vragen is goed te onderbouwen vanuit de zelfdeterminatie theorie (Deci & Ryan, 2000). Echter, er zal aanvullend onderzoek moeten plaatsvinden voordat besloten wordt de reflectiekaarten door te ontwikkelen voor een specifieke methodiek. Het risico is aanwezig dat ze hun functie verliezen om te kunnen reflecteren op de werkzame elementen tijdens een hulpverleningsproces aan GMCP. Dit is het doel geweest van de ontwikkeling van de huidige set reflectiekaarten.

Zowel in het werkveld als ook in de literatuur zou er meer aandacht geschonken mogen worden aan het onderzoeken van de opbrengsten van materialen die zijn ontwikkeld om reflectie te bevorderen. Hoewel theoretische modellen over reflectie de benodigde aandacht ontvangen is er nog weinig onderzocht over de impact van hulpmiddelen zoals reflectiekaarten in de praktijk. Praktijkgericht onderzoek kan hierin een waardevolle bijdrage leveren. Daarbij blijkt uit dit onderzoek dat het essentieel is om bij de ontwikkeling van reflectie tools goed aan te sluiten bij de wensen en behoeften van hulpverleners zelf. Materialen die niet aansluiten bij de dagelijkse praktijk zullen minder effectief zijn vanwege het gebrek aan verbondenheid (Deci & Ryan, 2000).

Een laatste aanbeveling is dat er een aanpassing zou kunnen worden aangebracht in de instructie van de reflectiekaarten. Een voorselectie van de kaarten kan bijdragen aan gerichtere reflectie op de wensen, behoeften en problemen van gezinnen dragen zij bij aan *professionalisering* van de hulpverlening. Het afstemmen van de hulp op de wensen, behoeften en problemen van gezinnen is belangrijke vaardigheid om de kwaliteit van de hulpverlening te vergroten (Visscher et al., 2022).

Het merendeel van de respondenten is in de vragenlijst positief over het effect van de reflectiekaarten. Wel tonen de interviews dat dit effect genuanceerd ligt. Er lijkt sprake van potentie, vooral wanneer open vragen worden ingezet. Het blijkt dat de reflectiekaarten voorzien in een behoefte. Wanneer deze behoefte goed wordt samengebracht met het doel van de kaarten, kunnen de reflectiekaarten een waardevol hulpmiddel zijn om inzicht te krijgen in de mate waarin geboden hulp aansluit bij wensen, behoeften en problemen van gezinnen en de toepassing van werkzame elementen in de praktijk.

Referenties

- Benammar, K., (2004). *Conscious action through conscious thinking: Reflection tools in experiential learning*. HVA Publicaties.
- Benammar, K., (2005). Reflectie als drijfveer van het leerproces. *Onderzoek van Onderwijs*, 34 (n.b.), 14-17.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Deci, E. L., & Ryan, R.M. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *The American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Deković, M., Janssens, J. M. A. M., & Van As, N. M. C. (2003). Family predictors of antisocial behavior in adolescence. *Family Process*, 42(2), 223–235.
- De Vries, S. (2017). Wat werkt er en hoe? Het common factors model als basis voor de hulpverlening in het sociaal werk. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 26(3), 4–27. <https://doi.org/10.18352/jsi.518>
- Driesen, I., & Besselink, P. (2016). De werkzame bestanddelen van de hulpverlening aan gezinnen met meervoudige problematiek. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 25(3), 39–57. <https://doi.org/10.18352/jsi.494>
- Dworkin, S. L. (2024). Sample Size in Qualitative Research Using In-Depth Interviews: A View from The Associate Editor 12 Years Later. *Archives of Sexual Behavior : The Official Publication of the International Academy of Sex Research*, 53(10), 3701–3704. <https://doi.org/10.1007/s10508-024-02992-5>
- Evenboer, K. E., Reijneveld, S. A., & Jansen, D. E. M. C. (2018). Improving care for multiproblem families: Context-specific effectiveness of interventions? *Children and Youth Services Review*, 88, 274–285. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.03.024>
- Evenboer, K.E., Welmers van de Poll, J. & Te Roller, M. (2024). It takes a village to raise professionals. *Jeugd in ontwikkeling*, 2, (n.b.) Geraadpleegd op 23-01-2025, van <https://jeugdinontwikkeling.nl/article/view/18804/21403>

- Ghesquière, P. (1993). *Multi-probleemgezinnen. Problematische hulpverleningssituaties in perspectief*. Garant.
- Goense, P. B., Assink, M., Stams, G.-J., Boendermaker, L., & Hoeve, M. (z.d.). Making ‘what works’ work: A meta-analytic study of the effect of treatment integrity on outcomes of evidence-based interventions for juveniles with antisocial behavior. *Aggression and Violent Behavior*, 31, 106–115. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.08.003>
- Hoerger, M. (2010). Participant Dropout as a Function of Survey Length in Internet-Mediated University Studies: Implications for Study Design and Voluntary Participation in Psychological Research. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(6), 697–700. <https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0445>
- Holwerda, A., Jansen, D.E.M.C., & Reijneveld, S.A. (2014). *De effectiviteit van hulpverlening aan multiprobleemgezinnen: Een overzicht*. Groningen: Universitair Medisch Centrum Groningen.
- Knot-Dickscheit, J., & Knorth, E.J. (2019). *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen. Theorie en praktijk*. Lemniscaat.
- Leung, F.-H., & Savithiri, R. (2009). Spotlight on focus groups. *Canadian Family Physician / Medecin de Famille Canadien*, 55(2), 218–219
- Mertens, D. M. (2023). *Mixed Methods Research : Research Methods*. Bloomsbury Publishing Plc.
<https://public.ebookcentral.proquest.com/choice/PublicFullRecord.aspx?p=7192089>
- Niemiec, C. P., & Ryan, R. M. (2009). Autonomy, Competence, and Relatedness in the Classroom: Applying Self-Determination Theory to Educational Practice. *Theory and Research in Education*, 7(2), 133–144.
- Nji. (2016). *Aantal en kosten van multiprobleemgezinnen in Almelo*. Geraadpleegd op 10 december 2024, van <https://www.nji.nl/uploads/2021-05/Rapport-Aantal-en-kosten-van-multiprobleemgezinnen-in-Almelo.pdf>
- NJi. (2020, 1 december). *Cijfers over gezinnen met meervoudige en complexe problemen*. Geraadpleegd op 5 december 2024, van <https://www.nji.nl/cijfers/gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen#per-gemeente-en-jeugdzorgregio>

- NJi. (2017). *Samen lerend doen wat werkt*. Geraadpleegd op 10 december 2024, van <https://www.nji.nl/uploads/2021-06/Samen-lerend-doen-wat-werkt.pdf>
- NJi. (2020). *Wat werkt in hulp aan gezinnen met meervoudige en complexe problemen*. Geraadpleegd op 10 december 2024, van <https://www.nji.nl/uploads/2021-06/Wat-werkt-in-hulp-aan-gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen.pdf>
- Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming. (2024, 4 januari). *Richtlijn Gezinnen met meervoudige en complexe problemen*. Geraadpleegd op 9 januari 2025, van <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen/>
- Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming (z.d.). *Richtlijn Gezinnen met meervoudige en complexe problemen*. Geraadpleegd op 27 mei 2025, van <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen/wat-zijn-gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-0>
- Pannebakker, N. M., Kocken, P. L., Theunissen, M. H. C., van Mourik, K., Crone, M. R., Numans, M. E., & Reijneveld, S. A. (n.d.). Services use by children and parents in multiproblem families. *Children and Youth Services Review*, 84, 222–228. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.12.003>
- Steketee, M., & Spierings, F. (2012). Sociale uitsluiting en moeilijk bereikbare groepen in de samenleving. In H. van Ewijk, F. Spierings, & R. Wijnen (Red), *Basisboek sociaal werk. Activeren en verbinden* (pp. 175-194). Boom Lemma Uitgevers.
- Spratt, T. (2011). Families with multiple problems: Some challenges in identifying and providing services to those experiencing adversities across the life course. *Journal of Social Work*, 11(4), 343–357. <https://doi.org/10.1177/1468017310379256>
- Tausendfreund, T. (2015). Hulpverlening aan multiprobleemgezinnen:verrichtingen en resultaten van het flexibele gezinscoaching programma Tien voor Toekomst. [S.n.]. <https://research.rug.nl/en/publications/95367b06-7aa3-42dc-b3f6-24f559d1e749>
- Tsangaridou, N., & Polemitou, I. (2015). Exploring Pre-Service Classroom Teachers' Reflections on Teaching Physical Education. *European Physical Education Review*, 21(1), 66–82. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/1356336X14550941>
- Van Hattum M., & Van Hal, L. (2015). Meervoudig: Samenwerking tussen hulpverleners in gezinnen met meervoudige problemen. *Maatwerk*, 6: 31-33.

- Verhoeven, M., Junger, M., Van Aken, C., Deković, M., & Van Aken, M. A. G. (2007). Parenting During Toddlerhood: Contributions of Parental, Contextual, and Child Characteristics. *Journal of Family Issues*, 28(12), 1663–1691.
<https://doi.org/10.1177/0192513X07302098>
- Visscher, L., Evenboer, K.E., Knot-Dickscheit, J., Veerman, J.W., Yperen, van, T., Sondejker, F., Scholte, R., van Dam, C., Reijneveld, M., & Jansen, D. (2020a). Taxonomie voor interventies gericht op gezinnen met meervoudige en complexe problemen. Geraadpleegd op 1 oktober 2024, van <https://research.rug.nl/en/publications/af5b8491-3e03-485d-aab2-9cb31564e375>
- Visscher, L., Evenboer, K. E., Scholte, R. H. J., van Yperen, T. A., Knot-Dickscheit, J., Jansen, D. E. M. C., & Reijneveld, S. A. (2020b). Elucidating care for families with multiple problems in routine practice: Self-registered practice and program elements of practitioners. *Children and Youth Services Review*, 111.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104856>
- Visscher, L., Jansen, D. E. M. C., Evenboer, K. E., van Yperen, T. A., Reijneveld, S. A., & Scholte, R. H. J. (2020c). Interventions for families with multiple problems: Similar contents but divergent formats. *Child & Family Social Work*, 25(1), 8–17.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12646>
- Visscher, L., Jansen, D. E. M. C., Scholte, R. H. J., van Yperen, T. A., Evenboer, K. E., & Reijneveld, S. A. (2022). Elements of care that matter: Perspectives of families with multiple problems. *Children and Youth Services Review*, 138.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106495>
- Visscher, L., Knot-Dickscheit, J. (2024). *Research Plan – Ervaringen van hulpverleners en opleiders met de reflectiekaarten ‘Werkzame elementen in de hulp aan GMCP’*. PED-2324-S-0084.
- Weisz, J. R., Ng, M. Y., & Bearman, S. K. (2014). Odd Couple? Reenvisioning the Relation Between Science and Practice in the Dissemination-Implementation Era. *Clinical Psychological Science*, 2(1), 58–74. <https://doi.org/10.1177/2167702613501307>
- Wettenbank (2016). *Jeugdwet*. Geraadpleegd op 21 november 2024, van wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2016-06-14

Bijlage 1 Vragenlijst

Beste hulpverlener en opleider,

Een tijd geleden heeft u de reflectiekaarten ‘Werkzame elementen in de hulp aan gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP)’ ontvangen. We zijn benieuwd naar uw ervaringen met deze reflectiekaarten en wat het u oplevert. Daarom doen wij hier onderzoek naar.

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de ervaringen met het gebruik van de reflectiekaarten en wat het hulpverleners en opleiders oplevert. Daarbij wordt onderzocht of en hoe de kaarten bijdragen aan reflectie op werkzame elementen in de hulp aan GMCP.

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten. De vragenlijst is opgedeeld in drie delen:

- Deel 1: Achtergrondkenmerken
- Deel 2: Praktische vragen over het gebruik van de reflectiekaarten
- Deel 3: Inhoudelijke vragen over het gebruik van de reflectiekaarten.

Aan het eind van de vragenlijst vragen wij of u bereid bent om mee te doen aan een kort verdiepend interview over uw ervaringen. Door middel van deze interviews hopen we nog meer te leren over uw ervaringen en de uitkomsten van de vragenlijst beter te kunnen interpreteren.

Bij voorbaat dank voor uw deelname aan het onderzoek.

⇒ Koppeling naar informatiebrief vragenlijst

Toestemming voor deelname aan het onderzoek

- Ja, ik geef toestemming voor deelname en vul de vragenlijst in; deze toestemming loopt tot 01-01-2035
- Nee, ik geef geen toestemming voor deelname
Bij ‘nee’ wordt de vragenlijst afgesloten

Toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens

- Ja, ik geef toestemming voor het bewaren van mijn persoonsgegevens zoals vermeld in de onderzoeksinformatie. Ik weet dat ik tot 01-05-2025 kan vragen om mijn gegevens te laten verwijderen. Ook als ik besluit om te stoppen met deelname, kan ik hierom vragen.
- Nee, ik geef geen toestemming voor het bewaren van mijn persoonsgegevens.
Bij ‘nee’ wordt de vragenlijst afgesloten

De resultaten van het onderzoek

- Ja, ik wil op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek. Mijn mailadres is:

- Nee, ik wil niet op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek

Vraag aan het einde van de vragenlijst: Mogen wij contact met u opnemen voor een kort interview van maximaal 30 minuten om uw ervaringen verder te bespreken?

- ja, ik ben bereid deel te nemen
- Nee, ik ben niet bereid deel te nemen

Deel 1: Achtergrondkenmerken

1a. Wat is uw leeftijd?

- Jonger dan 18 jaar
- 18-25
- 26-40
- 40-50
- Ouder dan 50 jaar

1b. Vanuit welke rol vult u deze enquête in?

- Hulpverlener
- Opleider MBO, HBO of Universiteit

----- **Versie hulpverleners:**

2a. In welke setting werkt u hoofdzakelijk?

- Jeugdbescherming/jeugdreclassering
- Residentiele hulp
- Ambulante ondersteuning
- Anders, namelijk...

2b. Met welke interventie werkt u hoofdzakelijk?

- IAG
- MST
- MDFT
- Gezin Centraal
- PMTO
- 10 voor Toekomst
- Families First
- Triple 4-5

- Anders

2c. In welke provincie werkt u?

- Groningen
- Friesland
- Drenthe
- Overijssel
- Flevoland
- Gelderland
- Utrecht
- Noord-Holland
- Zuid-Holland
- Zeeland
- Noord-Brabant
- Limburg

2d. Heeft u al eens gebruik gemaakt van de reflectiekaarten ‘Werkzame elementen in de hulp aan GMCP’?

- Ja
- Nee

-----**Optie nee:**

2 e 1. Kunt u ons een toelichting geven wat maakt dat u geen gebruik maakt van de reflectiekaarten?

2 e 2. Heeft u interesse om de kaarten in te toekomst te gaan gebruiken?

2 e 3. Wat zou u nodig hebben om de kaarten te gaan gebruiken?

-----**Optie Ja:**

Deel 2: vragen over het gebruik van de reflectiekaarten en de doeleinden

2.1 . Hoe vaak heeft u de reflectiekaarten gebruikt sinds ze aan u zijn verstrekt?

- Dagelijks
- Wekelijks
- Maandelijks
- Enkele keren sinds ik de kaarten heb ontvangen
- Anders namelijk;

2.2 . In welke context zet u de reflectiekaarten in? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Ik gebruik de kaarten zelf om te reflecteren op wat ik doe in relatie tot een specifieke casus
- In intervisie (met collega's)
- In supervisie (met een gedragswetenschapper/supervisor)
- In gesprek met de cliënt/het gezin waarmee ik werk
- Anders namelijk;

2.3 Welke doelen heeft u voor ogen wanneer u de reflectiekaarten gebruikt? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Het verkrijgen van meer inzicht in/reflecteren op mijn eigen handelen
- Het verbeteren van de samenwerking met cliënten/gezinnen
- Breed inzicht krijgen in de mogelijke (werkzame) elementen in de hulp aan cliënten/gezinnen
- Door te reflecteren op de inhoud van de hulp zicht te krijgen op de aansluiting van de hulpverlening op de wensen en behoeften van cliënten/ gezinnen
- Andere doelen, namelijk:

2.4. De reflectiekaarten kunnen worden gebruikt om te reflecteren op de hulp aan een specifieke casus of om te reflecteren op de hulp in het algemeen (niet gerelateerd aan een specifieke casus). Hoe gebruikt u de reflectiekaarten? (Beide antwoordopties mogelijk)

- Ik gebruik de reflectiekaarten gerelateerd aan een specifieke casus
- Ik gebruik de reflectiekaarten vooral om in het algemeen te reflecteren op de geboden hulp (niet gerelateerd aan een specifieke casus)

2.5 Op welk moment gebruikt u de reflectiekaarten vooral?

- Aan het begin van een hulpverleningstraject
- Gedurende een hulpverleningstraject
- Aan het einde van een hulpverleningstraject
- Tijdens algemene reflectiemomenten met collega's, los van een specifiek hulpverleningstraject

2.6 De reflectiekaarten bestaan uit een aantal thema's. U kunt een specifiek thema kiezen en de bijbehorende vragen bespreken of u kunt elke keer een willekeurige kaart uit de stapel pakken. Hoe gebruikt u de reflectiekaarten?

- Ik kies steeds specifieke thema's waarmee ik mee aan de slag ga
- Ik kies geen specifiek thema, maar pak willekeurig een kaart van de stapel

2.7 Geef voor elk thema aan hoeveel waarde het oplevert in uw werk.

- Inventarisatie van de situatie in het gezin
- Maken van een gezamenlijk plan
- Werken aan de doelen die zijn gesteld
- De samenwerkingsrelatie met het gezin
- Manier van werken

Q20

💡 ...

Geef voor elk thema aan hoeveel waarde het oplevert in uw werk.

	Levert helemaal niets op	Levert een beetje op	neutraal	Levert wel wat op	Levert zeel veel op
Inventarisatie van de situatie in het gezin	☐	☐	☐	☐	☐
Maken van een gezamenlijk plan	☐	☐	☐	☐	☐
Werken aan de doelen die zijn gesteld	☐	☐	☐	☐	☐
De samenwerkingsrelatie met het gezin	☐	☐	☐	☐	☐
Manier van werken	☐	☐	☐	☐	☐

•

2.8. Geef voor elk thema aan hoe relevant u deze vindt voor uw werk.

- Inventarisatie van de situatie in het gezin
- Maken van een gezamenlijk plan
- Werken aan de doelen die zijn gesteld
- De samenwerkingsrelatie met het gezin
- Manier van werken

Geef per thema aan hoe relevant u deze vindt voor uw werk

	Helemaal niet relevant	een beetje relevant	neutraal	wel relevant	Zeer relevant
Inventarisatie van de situatie in het gezin	☐	☐	☐	☐	☐
Maken van een gezamenlijk plan	☐	☐	☐	☐	☐
Werken aan de doelen die zijn gesteld	☐	☐	☐	☐	☐
De samenwerkingsrelatie met het gezin	☐	☐	☐	☐	☐
Manier van werken	☐	☐	☐	☐	☐

Deel 3: Vragen naar de ervaringen van de reflectiekaarten en wat het oplevert

3.1. Wat levert het gebruik van de reflectiekaarten u in het algemeen op?

3.2. Welke voordelen ervaart u in het gebruik van de reflectiekaarten in vergelijking met andere reflectiemethoden?

3.4. Stelling: Door de reflectiekaarten te gebruiken krijg ik beter zicht op of de hulp goed aansluiten bij de wensen, behoeften en problemen van gezinnen.

- Zeer oneens
- Oneens
- Neutraal
- Mee eens
- Zeer mee eens

3.3. Zijn er ook nadelen aan het gebruik van de reflectiekaarten verbonden? Zo ja, welke ervaart u?

3.5. Welke onderdelen of vragen zouden volgens u een mooie toevoeging zijn aan de reflectiekaarten?

Telefonisch doorvragen op:

1. Kun je toelichten wat u motiveert om de reflectiekaarten te gebruiken?
2. Wat levert het gebruik van de reflectiekaarten u op?
3. In hoeverre zorgt de reflectie op de elementen ervoor dat de hulp beter aansluit?
 - a. Hoe gaat dit dan precies?
 - b. Kunt u hier een voorbeeld van geven?
4. Maakt u momenteel nog gebruik van andere reflectiemethoden? In hoeverre zijn de reflectiekaarten daar wel/niet aanvullend op?
5. Welke voordelen ziet u in het gebruik van de reflectiekaarten?
6. Welke nadelen ziet u in het gebruik van de reflectiekaarten?

Vragen n.a.v. invullen enquête: personaliseren.

----- **Versie Opleiders:**

1a. Waar werkt u als opleider?

- Universitaire instelling
- Hogeschool
- MBO-instelling
- Privé opleidingsinstituut
- Bedrijfsopleiding (in-company training)
- Zelfstandig/ZZP
- Anders, namelijk: _____

1b. In welke provincie werkt u?

- Groningen
- Friesland
- Drenthe
- Overijssel
- Flevoland

- Gelderland
- Utrecht
- Noord-Holland
- Zuid-Holland
- Zeeland
- Noord-Brabant
- Limburg

1c. Heeft u al eens gebruik gemaakt van de reflectiekaarten ‘Werkzame elementen in de hulp aan GMCP’?

- Ja
- Nee

-----**Optie nee:**

Kunt u ons een toelichting geven wat maakt dat u geen gebruik maakt van de reflectiekaarten?

Heeft u interesse om de kaarten in de toekomst te gaan gebruiken?

Wat zou u nodig hebben om de kaarten te gaan gebruiken?

-----**Optie Ja:**

Deel 2: vragen over het gebruik van de reflectiekaarten en de doeleinden

2.1 Hoe vaak gebruikt u de reflectiekaarten gemiddeld?

- Dagelijks
- Wekelijks
- Maandelijks
- Enkele keren per maand
- Anders namelijk;

2.2 In welke context zet u de reflectiekaarten in? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Binnen een vak dat ik geef aan studenten
- Binnen intervisiebijeenkomsten met studenten
- Binnen supervisie met studenten
- Anders, namelijk:

2.3. Gebruikt u de reflectiekaarten gerelateerd aan specifieke onderwijs- of opleidingssituaties, of meer om in het algemeen te reflecteren op uw rol als opleider? (Beide antwoordopties mogelijk)

- Ik gebruik de reflectiekaarten tijdens specifieke lessen, trainingen of begeleidingsmomenten met studenten

- Ik gebruik de reflectiekaarten vooral om in het algemeen te reflecteren op mijn rol als opleider of de inhoud van mijn onderwijs

2.4 Welke doelen heeft u voor ogen wanneer u de reflectiekaarten gebruikt? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Studenten leren reflecteren op hun eigen handelen
- Studenten beter inzicht laten krijgen in de verschillende mogelijke onderdelen van de hulp aan gezinnen
- Studenten te laten ervaren hoe reflecteren op de inhoud van hulp kan bijdragen aan het aansluiten van de hulp bij de wensen en behoeften van gezinnen
- Anders, namelijk:

2.5 Op welk moment gebruikt u de reflectiekaarten vooral?

- Aan het begin van een opleidingstraject of cursus
- Gedurende een opleidingstraject of cursus
- Aan het einde van een opleidingstraject of cursus
- Tijdens algemene reflectiemomenten met collega's, los van een specifiek opleidingstraject

2.6 De reflectiekaarten bestaan uit een aantal thema's. U kunt een specifiek thema kiezen en de bijbehorende vragen bespreken of u kunt elke keer een willekeurige kaart uit de stapel pakken. Hoe gebruikt u de reflectiekaarten?

- Ik kies steeds specifieke thema's waarmee ik mee aan de slag ga
- Ik kies geen specifiek thema, maar pak willekeurig een kaart van de stapel

2.7 Geef voor elk thema aan hoeveel waarde het oplevert in uw werk.

- Inventarisatie van de situatie in het gezin
- Maken van een gezamenlijk plan
- Werken aan de doelen die zijn gesteld
- De samenwerkingsrelatie met het gezin
- Manier van werken

Q20

Geef voor elk thema aan hoeveel waarde het oplevert in uw werk.

	Lever heelmaal niets op	Lever een beetje op	neutraal	Lever wel wat op	Lever zeel veel op
Inventarisatie van de situatie in het gezin	☐	☐	☐	☐	☐
Maken van een gezamenlijk plan	☐	☐	☐	☐	☐
Werken aan de doelen die zijn gesteld	☐	☐	☐	☐	☐
De samenwerkingsrelatie met het gezin	☐	☐	☐	☐	☐
Manier van werken	☐	☐	☐	☐	☐

2.8 Geef voor elk thema aan hoe relevant u deze vindt voor uw werk.

- Inventarisatie van de situatie in het gezin

- Maken van een gezamenlijk plan
- Werken aan de doelen die zijn gesteld
- De samenwerkingsrelatie met het gezin
- Manier van werken

Geef per thema aan hoe relevant u deze vindt voor uw werk

	Helemaal niet relevant	een beetje relevant	neutraal	wel relevant	Zeer relevant
Inventarisatie van de situatie in het gezin	☐	☐	☐	☐	☐
Maken van een gezamenlijk plan	☐	☐	☐	☐	☐
Werken aan de doelen die zijn gesteld	☐	☐	☐	☐	☐
De samenwerkingsrelatie met het gezin	☐	☐	☐	☐	☐
Manier van werken	☐	☐	☐	☐	☐

Deel 3: Vragen naar de ervaringen van de reflectiekaarten en wat het oplevert

3.1. Wat levert het gebruik van de reflectiekaarten u op?

3.2. Welke voordelen ervaart u in het gebruik van de reflectiekaarten in vergelijking met andere reflectie methoden?

3.4. Stelling: Door de reflectiekaarten te gebruiken krijg ik beter zicht op of de hulp goed aansluiten bij de wensen, behoeften en problemen van gezinnen.

- Zeer oneens
- Oneens
- Neutraal
- Mee eens
- Zeer mee eens

3.3. Zijn er ook nadelen van het gebruik van de reflectiekaarten? Zo ja, welke ervaart u?

3.5. Welke onderdelen of vragen zouden volgens u een mooie toevoeging zijn aan de reflectiekaarten?

Bijlage 2 Interviewleidraad

Fijn dat u wilt meewerken aan het onderzoek. Ik ben ... en ik volg de Master Orthopedagogiek aan de Rijksuniversiteit van Groningen. Voor deze opleiding doe ik samen met een medestudent onderzoek naar ervaringen van hulpverleners met het gebruik van de reflectiekaarten 'Werkzame elementen in de hulp aan gezinnen met meervoudige en complexe problemen'. Ik ben benieuwd hoe u ze gebruikt en wat het werken met de reflectiekaarten u oplevert. Als u in dit interview voorbeelden geeft van specifieke casussen willen we u vragen erop te letten dat dit niet herleidbaar is tot de personen waar u het over heeft.

Uw deelname is vrijwillig en u mag altijd tussentijds zonder opgave van reden stoppen en het interview beëindigen. Het gesprek zal ongeveer 30 minuten duren. Ik zou graag dit interview opnemen zodat ik de tekst later goed kan uitwerken. Geeft u daar toestemming voor? Middels de vragenlijst heeft u al een aantal vragen gehad over de reflectietool. Tijdens het interview zal ik een aantal verdiepende vragen stellen. Heeft u nog vragen voordat we beginnen?

1. Wat zijn voor u de belangrijkste redenen om de reflectiekaarten te gebruiken?
 - a. Kunt u een concreet voorbeeld geven (rekening houdend met privacy) van een voorbeeld waarin u de kaarten heeft ingezet?
 - b. Hoe heeft u dat ervaren?
 - c. Wat werkt daarbij goed en wat werkt daarbij minder goed?
2. Onder welke omstandigheden gebruikt u de reflectiekaarten?
 - a. Wanneer wel en wanneer niet?
 - b. Wat maakte dat u ze soms wel/soms niet inzette? Kunt u dat toelichten?
3. *Deze vraag zal per persoon verschillen en gaat in op een antwoord die in de enquête is gegeven die opvalt/meer verdieping vraagt. Voorbeelden van vragen die gesteld kunnen worden volgen hieronder.*

In de enquête heeft u aangegeven dat u ... een mooie aanvulling zou vinden op de reflectiekaarten. Kunt u dit toelichten?

OF/EN

In de enquête heeft u aangegeven dat u een specifiek thema kiest om mee aan de slag te gaan. Hoe maakt u deze keuze? Kunt u dit toelichten?

OF/EN

In de enquête noemt u dat de kaarten uw .. opleveren/ dat .. nadelen zijn aan de reflectiekaarten. Kunt u dit toelichten?

OF/EN

Zet u de reflectiekaarten vooral in in het team of laat u ze ook terugkomen in de hulp aan gezinnen? Kunt u hier meer over vertellen?

4. In de enquête gaf u aan dat de reflectiekaarten u ... opleveren. Kunt u dit toelichten?
 - a. Kunt u daar een voorbeeld van geven?
 - b. In hoeverre zorgt het werken met de reflectiekaarten ervoor dat u beter kunt aansluiten bij de wensen, behoeften en problemen van gezinnen?
 - c. In hoeverre zorgen de reflectiekaarten ervoor dat u zich meer bewust bent van de werkzame elementen van hulp en de mate waarin u die inzet?
5. In hoeverre leidt het gebruik van de reflectiekaarten bij u tot een aangepaste manier van werken?
 - a. Hoe dan precies? Kunt u daar een voorbeeld van geven?
 - b. In hoeverre is uw manier van reflecteren veranderd door het gebruik van de reflectiekaarten? Kunt u daar meer over vertellen?
6. Afsluiting: Zijn er nog andere zaken die u wilt noemen voordat we het interview afsluiten?

Bijlage 3 Toestemmingsformulier deelname onderzoek

**rijksuniversiteit
 groningen**

faculteit gedrags- en
maatschappijwetenschappen

GEÏNFORMEERDE TOESTEMMING

**‘ONDERZOEK NAAR DE ERVARINGEN VAN HULPVERLENERS EN OPLEIDERS MET
DE REFLECTIEKAARTEN ‘WERKZAME ELEMENTEN IN DE HULP AAN GMCP’
PED-2324-S-0084**

- Ik heb de informatie over het onderzoek gelezen. Ik heb genoeg gelegenheid gehad om er vragen over te stellen.
- Ik begrijp waar het onderzoek over gaat, wat er van me gevraagd wordt, welke gevolgen deelname kan hebben, hoe er met mijn gegevens wordt omgegaan, en wat mijn rechten als deelnemer zijn.
- Ik begrijp dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om mee te doen. Ik kan op elk moment stoppen met meedoen. Als ik stop, hoef ik niet uit te leggen waarom. Stoppen zal geen negatieve gevolgen voor mij hebben.
- Ik geef hieronder aan waar ik toestemming voor geef.

Toestemming voor deelname aan het onderzoek (invullen vragenlijst):

- ☐ Ja, ik geef toestemming voor deelname en vul de vragenlijst in; deze toestemming loopt tot 01-01-2035
- ☐ Nee, ik geef geen toestemming voor deelname

Toestemming voor deelname aan een interview:

- ☐ Ja, ik geef toestemming voor deelname aan een interview; deze toestemming loopt tot 01-01-2035
- ☐ Nee, ik geef geen toestemming voor deelname aan een interview

Toestemming voor het maken van audio-opnames tijdens het interview:

- ☐ Ja, ik geef toestemming voor het maken van audio-opnames van het interview met mij
- ☐ Nee, ik geef geen toestemming voor het maken van audio-opnames van het interview met mij.

Toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens:

- ☐ Ja, ik geef toestemming voor het bewaren van mijn persoonsgegevens zoals vermeld in de onderzoeksinformatie. Ik weet dat ik tot 01-05-2025 kan vragen om mijn gegevens te laten verwijderen. Ook als ik besluit om te stoppen met deelname, kan ik hierom vragen.
- ☐ Nee, ik geef geen toestemming voor het bewaren van mijn persoonsgegevens.

De resultaten van het onderzoek:

- ☐ Ja, ik wil op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek. Mijn mailadres is:
- ☐ Nee, ik wil niet op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek.

Volledige naam deelnemer:	Handtekening deelnemer:	Datum:

Volledige naam aanwezige onderzoeker:	Handtekening onderzoeker:	Datum:

De aanwezige onderzoeker verklaart dat de deelnemer uitvoerig over het onderzoek is geïnformeerd.

Bijlage 4 Toestemmingsformulier interview

rijksuniversiteit
 groningen

faculteit gedrags- en
 maatschappijwetenschappen

GEÏNFORMEERDE TOESTEMMING

**‘ONDERZOEK NAAR DE ERVARINGEN VAN HULPVERLENERS EN OPLEIDERS MET
DE REFLECTIEKAARTEN ‘WERKZAME ELEMENTEN IN DE HULP AAN GMCP’**
PED-2324-S-0084

- Ik heb de informatie over het onderzoek gelezen. Ik heb genoeg gelegenheid gehad om er vragen over te stellen.
- Ik begrijp waar het onderzoek over gaat, wat er van me gevraagd wordt, welke gevolgen deelname kan hebben, hoe er met mijn gegevens wordt omgegaan, en wat mijn rechten als deelnemer zijn.
- Ik begrijp dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om mee te doen. Ik kan op elk moment stoppen met meedoen. Als ik stop, hoef ik niet uit te leggen waarom. Stoppen zal geen negatieve gevolgen voor mij hebben.
- Ik geef hieronder aan waar ik toestemming voor geef.

Toestemming voor deelname aan een interview:

☐ Ja, ik geef toestemming voor deelname aan een interview; deze toestemming loopt tot 01-01-2035

☐ Nee, ik geef geen toestemming voor deelname aan een interview

Toestemming voor het maken van audio-opnames tijdens het interview:

☐ Ja, ik geef toestemming voor het maken van audio-opnames van het interview met mij

☐ Nee, ik geef geen toestemming voor het maken van audio-opnames van het interview met mij.

Toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens:

☐ Ja, ik geef toestemming voor het bewaren van mijn persoonsgegevens zoals vermeld in de onderzoeksinformatie. Ik weet dat ik tot 01-05-2025 kan vragen om mijn gegevens te laten verwijderen. Ook als ik besluit om te stoppen met deelname, kan ik hierom vragen.

☐ Nee, ik geef geen toestemming voor het bewaren van mijn persoonsgegevens.

De resultaten van het onderzoek:

☐ Ja, ik wil op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek. Mijn mailadres is:

☐ Nee, ik wil niet op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek.

Volledige naam deelnemer:	Handtekening deelnemer:	Datum:

Volledige naam aanwezige onderzoeker:	Handtekening onderzoeker:	Datum:

De aanwezige onderzoeker verklaart dat de deelnemer uitvoerig over het onderzoek is geïnformeerd.

U heeft recht op een kopie van dit toestemmingsformulier.

Bijlage 5 Codeboek

Hoofd code	Code	Subcode	Beschrijving
Opbrengsten	Positieve opbrengsten	Overzicht	Overzicht Structuur Uit je tunnevisie gehaald worden Ruimer perspectief Breder kijken
		Regie	Invloed Geeft kader Handvatten Sturing
		Verdieping	Inzicht in handelen Inzicht in samenwerking Inzicht in elementen Een extra middel om te reflecteren Op andere inzichten komen Reflecteren op eigen handelen
		Stilstaan	Stilstaan bij het proces Nodigt uit om stil te staan en terug te halen Dwingt' om bij het onderwerp te blijven Tot gesprek komen
	Niets nieuws	Geen nieuwe inzichten	Open deur Geen nieuwe kijk Geen nieuwe inzichten
			Kansen bij gemeenten bij reflectie op dit gebied
			Verwachtingsmanagement
			Relevante vragen
			Kaarten goede checklist voor doelen
			Kaarten voorleggen aan gezin
Vanuit thema's	Uitspraken over specifieke thema's	Inventarisatie van de situatie van het gezin	Prikkelende vraag
		Maken van een gezamenlijk plan	Vragen naar de bekende weg Overzicht belangrijke thema's voor goede samenwerking
		Werken aan de doelen die zijn gesteld De samenwerkingsrelatie met het gezin	Gesloten vraag
		Manier van werken	Geen prikkelende vraag
		Geen specifiek thema; open	Handige checklist
			Open starten

Toepas sing	Voordelen	Gebruiksvriendelijkheid	Ik vind ze er mooi uit zien Mooi doosje Overzichtelijk Meeste elementen en categorieën komen hierin naar voren Je kunt ze makkelijk meenemen 2x De kaarten zijn lekker stevig Het vraagt niet veel instructie Ze zijn laagdrempelig in te zetten Ze zijn praktisch goed vast te houden Kaarten zijn duidelijk Kaarten zijn herkenbaar in het ambulante werk Wetenschappelijke kennis makkelijk toepasbaar Je hoeft niet na te denken over de reflectievraag Er is behoefte aan dit soort kaarten Mooi om dit soort dingen te ontwikkelen
	Nadelen	Gebruiksvriendelijkheid	Vrij breed maakt het lastig Statische vragen Het vroeg wel enige toelichting De kaarten en het doosje had de helft kleiner kunnen zijn
	Suggesties	Suggesties ter verbetering	Thema veiligheid toevoegen Meldcode toevoegen als onderwerp Kaarten met gezin doornemen Inzetten bij lager niveau van complexiteit Voorselectie wenselijk Uitvragen traumagerelateerde klachten Visuele ondersteuning toevoegen Tool voor gezinnen met complexe scheidingsproblematiek Richten op specifieke methodiek Prikkelendere vragen Meer open vragen Meer familievragen

Deel vraag	Wensen en behoeften van gezinnen	Draagt bij aan aansluiten wensen en behoeften van gezinnen Draagt niet bij aan aansluiten wensen en behoeften gezinnen Onduidelijk of het bijdraagt bij aansluiten wensen en behoeften	Relevante kaarten Hopelijk dragen de vragen bij Helpt werkrelatie misschien te verbeteren
Deel vraag	Werkzame elementen	Draagt bij aan bewust gebruik van werkzame elementen Draagt niet bij aan bewust gebruik van werkzame elementen Onduidelijk of het bijdraagt aan bewust gebruik van werkzame elementen	Helpende checklist Hulpmiddel Makkelijk toepasbaar Nog te weinig gebruikt
